

תוכן עניינים

פרק א': הכלל	1
פרק ב': החריג	7
פרק ג': אימתי יש להעלות הטענה לפגמים בצוואה	9
פרק ד': על מי רובץ נטל ההוכחה בטענה כי המנוח ביטל את צוואתו	11
פרק ה': סדר הבאת הראיות כאשר הצוואה המאוחרת בזמן מבטלת את זו הראשונה	13
פרק ו': יש להבדיל בין נטל הבאת הראיות-השכנוע לבין נטל ההוכחה	19
פרק ז': צוואה בכתב יד	21
1. התאריך שנרשם אינו נכון ואינו תואם את מועד חתימת הצוואה	21
2. כאשר מדובר בצוואה בכתב יד, מוטל על המבקש לקיימה נטל הראיה להוכיח, למעלה מכל ספק, כי מדובר במסמך שנכתב כולו בכתב ידו של המצווה	21
3. חוות-דעתו של המומחה לכתבי יד לא סיפקה מענה לשאלה האם המסמך נכתב על-ידי המנוח	24
4. הצוואה אינה נושאת תאריך	25
5. נטל ההוכחה של גמירות דעת בצוואה בכתב יד	26
6. נטל השכנוע לכך שהצוואה בוטלה כדין הוא על המבקש לבטלה	27
פרק ח': צוואה בעדים	29
1. היעדר תרגום בפועל של הצוואה	29
2. היעדר הצהרתו של המנוח "זו צוואתי"	29
3. הטענה לפיה, לא נרשם בגוף הצוואה כי זו הוקראה למנוח בשפה המובנת לו	30
4. האם יש להעביר את נטל השכנוע להוכחת אמיתות תוקפה של הצוואה על כתפי התובעת מאחר שהמנוח לא ידע לקרוא עברית ואף היה עיוור בעת עריכת הצוואה?	30
5. חסר של הצהרת המצווה שזו היא צוואתו וחסר של אישור העדים הוכר כפגם צורני וככזה המעביר את נטל השכנוע אל מבקש הקיום	31
6. פגמים צורניים בהצהרת העדים - "זו צוואתי", השוני בכתב ידה של המנוחה בכתיבת התאריך אל מול חתימתה	33
7. לא צויין על פני הצוואה, כי הצוואה הוקראה למנוחה	34
8. על גבי הצוואה קיימת אי-התאמה בין התאריך הלועזי לבין התאריך העברי, העברת נטל ההוכחה, אי-התייצבותה של הנתבעת	34
9. במקרה הנדון, המתנגדים לא טענו לפגם צורני כלשהו בצוואה	36
10. צוואה שחלקה בכתב יד וחלקה בעדים	36
11. נטל הראיה והשכנוע - צוואה בעדים	37

12. טענת הנתבעת, כי בצוואה נפל פגם - לטענתה, היא נערכה ואומתה שלא כדין	38
13. במקרה הנדון לא התקיימה דרישת התרגום, קיים ספק גדול האם המנוחה ידעה בכלל מה משמעות הצוואה שעליה היא חתמה ומה נכתב בה	41
14. טענת הנתבע לפגמים צורניים ומשכך על התובע מוטל נטל השכנוע כי יש לקיימה - הטענה נדחתה	44
15. אי-העדת עדי הקיום	57
16. אי-ציון תאריך בדף השני - חתימת העדים בעמוד הראשון לצוואה אינה חתימה מלאה	59
17. אי-דיווח לאפוסטרופוס אודות הצוואה	59
18. בצוואת המנוחה לא נפל פגם צורני	59
19. פגמים בצילום המנוח בעת עריכת הצוואה	60
20. טעות במקום עריכת הצוואה	61
21. "באותו מעמד"	61
22. במקרה הנדון בצוואה נפל פגם - במקום אחד, סמוך לחתימות העדים מופיע התאריך 07.05.12 וליד כותרת הצוואה וליד חתימת המצווה מופיע התאריך 04.12.12. האם זהו פגם צורני שיש בו להפוך את הנטל?	62
23. היעדר חתימת המנוח על העמוד הראשון לצוואה	64
24. לטענת הנתבע, העדים לצוואה היו צריכים להצהיר שהמנוחה חתמה בפניהם והצהירה בפניהם על כך שזוהי צוואתה; ואולם, לטענתו, בצוואה עצמה הדבר לא נעשה, ועל-כן נפל פגם צורני שיש בו כדי להפוך את נטל ההוכחה ולהטילו לפתחה של התובעת	66
25. תיקון בכתב יד על גבי צוואה מודפסת	69
26. הצוואה יכולה להיות כתובה בכתב ידו של אדם אחר	70
פרק ט': צוואה בפני רשות	71
1. כללי	71
2. היעדר אישור רפואי	71
3. אי-צירוף מסמך רפואי	73
4. סתירות כאלה ואחרות בעדות יכולות להוות סיבה להעברת הנטל?	73
5. על-פי טענת המתנגד גם אם המנוחה לא היתה מרותקת למיטתה, היא היתה מוגבלת בניידות ולפיכך מרותקת לביתה	74
6. לטענת הנתבעים מצפיה בסרטון שהוצג עולה כי המנוח לא כתב ולא הגיש לעורך-הדין אוחנה כל מסמך הנצפה כצוואה וכי הצוואה היתה מודפסת ומוכנה לחתימה, והמנוח לא הקריא את הצוואה בפני הנוטריון	75
7. לא נמצא כל הצדקה לחרוג מן ההנחה כי הצוואה נערכה בפני הנוטריון כנדרש ואין כל הצדקה שלא לקיימה	78
8. במקרה הנדון אין מחלוקת כי לא הוצגה לנוטריון תעודה רפואית	79

9.	פגם באישור הנוטריוני בו לא צויין במפורש שהצוואה הוקראה למנוח -
84	אי-ציון שכר הנוטריון על גבי האישור הנוטריוני
10.	לאור עדותו של הנוטריון שבמועד חתימת הצוואה בבית-החולים,
	הוראות הצוואה לא הוקראו למנוח על ידו או על-ידי המנוח עצמו, ולא היתה
	הצהרה של המנוח שזוהי צוואתו, הרי שהתנאי השני לא התקיים והדבר
88	מהווה פגם צורני בצוואת המנוח.....
11.	לטענת המתנגדים נפל פגם צורני בצוואה משעה שהנוטריון לא דרש
90	מהמנוח תעודה רפואית טרם עריכת הצוואה.....
12.	פגם בתעודה הרפואית אינו מאיין את הצוואה
92	אי-צירוף התעודה הרפואית הנדרשת אין בו לאיין את הצוואה, אלא רק
	להביא להיפוך הנטל להוכיח את גמירות דעתו וצלילות דעתו של
93	המצווה
14.	לטענת המתנגדת, בצוואה הנוטריונית נפל פגם צורני, שכן עצם העובדה
	שהמנוחה התקשתה בדיבור מעידה על כך שלא יכלה להצהיר בפני הנוטריון,
96	כי היא מבינה את הוראות הצוואה
15.	מקום בו לא ממלא האישור אחר איזו מתקנות הנוטריונים, הנדרשת
97	בנסיבות העניין, הרי שבצוואה נפל פגם צורני
99	פרק י': צוואה בעל-פה - צוואת שכיב מרע
113	פרק י"א: השפעה בלתי-הוגנת
	פרק י"ב: צוואה לטובת מי שערך אותה או היה עד לעשייתה או לקח באופן
121	אחר חלק בעריכתה
123	פרק י"ג: כשירות המנוח לצוות
	פרק י"ד: ביטול/שינוי צו ירושה/צו קיום צוואה - סעיף 72 לחוק
125	הירושה
133	פרק ט"ו: ידועים בציבור
137	פרק ט"ז: פגם ברצון היורש שהסתלק מהעזבון
137	1. כללי
138	2. חוזה למראית עין - סעיף 13 לחוק החוזים
138	2.1 כללי
139	2.2 מהו חוזה למראית עין?
141	3. נטל ההוכחה
141	3.1 רמת ההוכחה
142	3.2 טענה בעל-פה נגד מסמך בכתב
143	4. נפקות חוזה למראית עין
143	4.1 ביחסים בין הצדדים להסכם
144	4.2 חוזה למראית עין וצד שלישי
145	5. טעות - סעיף 14 לחוק החוזים
153	6. הטעיה - סעיף 15 לחוק החוזים
158	7. כפייה - סעיף 17 לחוק החוזים

8. עושק - סעיף 18 לחוק החוזים	159
9. דרך הביטול - סעיף 20 לחוק החוזים	161
10. כשרות המנוחה/לחתום על תצהיר הסתלקות - סעיף 2 לחוק הכשרות המשפטית והאפוטרופסות	162
11. דוגמאות מהפסיקה	163
פרק י"ז: טענת זיוף	171
פרק י"ח: קיום צוואה על-אף פגם או חסר בצורתה - סעיף 25 לחוק הירושה	175
1. כללי	175
2. סעיף 25 לחוק הירושה לא נועד ליצור דרך חדשה של עריכת צוואה, אלא מאפשר קיום צוואה על-אף פגם או חסר בצורתה	178
3. צוואה בעדים - דוגמאות	180
3.1 היעדר תאריך, היעדר הצהרת המנוח בפני העדים	180
3.2 אי-ציון הקראת הצוואה למצווה	180
3.3 הצוואה לא הוקראה למנוח וגם לא תורגמה למנוח כלשונה	181
3.4 בית-המשפט הגיע למסקנה, כי שני העדים לצוואה לא היו מודעים לתוכן הצוואה, וכי השניים לא ווידאו עם המנוחה שתוכן הצוואה אכן משקף את גמירות דעתה ואת רצונה. פגמים אלה אינם פגמים צורניים שניתן להתגבר עליהם באמצעות סעיף 25(א) לחוק הירושה	181
3.5 הצוואה הובאה בפני שני עדים, חרף חסרונה של חתימה אחת - הפגם של חוסר בחתימת עד, ניתן לתיקון	186
3.6 פרשנות לפיה יש להבדיל בין פגם לפגם מבחינת חומרת פגימתו הרעה תוך בחינת חומרתה, בהתייחס לסוג הצוואה בה נפל אותו פגם - בכל הנוגע למידת השכנוע הנדרשת בסעיף 25 לחוק הירושה והפעלת שיקול-הדעת של בית-המשפט בהפעלתו - הינה פרשנות ראויה ומתונה יותר, המתאימה עצמה לנסיבות המיוחדות של המקרה הנדון	188
3.7 אין כל פגם בכך שהמנוחה חתמה אחרי חתימת העדים	192
3.8 בהיעדר שני עדים או בהיעדר של אחד מהשניים, לא ניתן לקיים את הצוואה	194
3.9 בצוואה אין אישור של העדים, בחתימת ידם על פני הצוואה, שהמצווה הצהיר בפניהם שזו צוואתו	196
3.10 בצוואה בעדים נוכחותם של שני עדים שבפניהם אמור המצווה להביא את צוואתו היא בגדר "מרכיב יסודי"	200
4. צוואה בכתב יד - דוגמאות	200
5. צוואה בעל-פה - דוגמאות	204
6. צוואה בפני נוטריון - דוגמאות	205

6.1	אין חולק כי האם לא קראה בפני הנוטריון את הצוואה בהיעדר יכולת לקרוא בשפה העברית. אין גם כל חולק, כי כל יתר הדרישות על-פי החוק לרבות ההקראה על-ידי הנוטריון בשפה העברית, אותה היא כן הבינה - הרי שברור על פניו כי הקראה זו (של המנוחה בפני הנוטריון) לא התקיימה בפועל - ספק רב, אם המדובר בכלל בפגם, ולכל היותר פגם זה ניתן לריפוי, באמצעות סעיף 25 לחוק הירושה.....205
6.2	משנקבע, כי הצוואה לא הוגשה לרשות על-ידי המצווה עצמו, אין תחולה לסעיף 25(ב)(3) לחוק הירושה המאפשר לבית-המשפט לתקן פגם בצוואה.....214
6.3	האישור הנוטריוני נעשה רק כחצי שנה לאחר שהצוואה נערכה ולאחר פטירת המנוחה.....221
6.4	חוסר התאמה בין תאריך הצוואה לתאריך האישור.....230
פרק י"ט: עניינים שונים	233
1.	התנגדות לקיום צוואה שנערכה בדרך של תיקונים בכתב יד על גבי צוואה קודמת שהודפסה, מחמת פגמים צורניים ומהותיים בצוואה, היעדר כשרות, מעורבות בעריכת הצוואה והשפעה בלתי-הוגנת.....233
2.	עקרון העל בדיני הירושה הוא כיבוד רצון המצווה ולא יעלה על הדעת שבשל פגם צורני פעוט, כאשר כל יתר הטענות לא-זו-בלבד שנדחות, אלא אף מאשררות את הגיון של הצוואה, יורה בית-המשפט על ביטול הצוואה תוך פגיעה ברצון המצווה.....248
3.	אי-צירוף נספחים לעותק הצוואה.....249
4.	אי-ציון פרטי הדירה - האם מהווה פגם צורני?.....250
5.	צוואה אשר התקיימו בה הדרישות הצורניות נהנית מחזקת התקינות, ועל המתנגד לקיומה מוטל הנטל להוכיח את טענותיו. לצד זאת, סעיף 25(א) לחוק הירושה קובע, כי גם מקום בו נפל "פגם בפרט מן הפרטים או בהליך מן ההליכים המפורטים בסעיפים 19, 20, 22 או 23 או בכשרות העדים, או בהיעדר פרט מן הפרטים או הליך מן ההליכים כאמור", רשאי בית-המשפט, בהחלטה מנומקת, לקיים את הצוואה, ובלבד שהתקיימו מרכיבי היסוד הקבועים לגבי כל אחת מצורות הצוואה והמפורטים בסעיף 25(ב) לחוק הירושה, ו"לא היה לבית-המשפט ספק" כי הצוואה משקפת את רצונו החופשי והאמיתי של המצווה.....251
6.	עילות כתב ההתנגדות לאי-כשירות לערוך צוואה ולהשפעה בלתי-הוגנת, הינן עילות שאינן יכולות לדור יחד תחת אותה המטריה. אם אכן המנוחה לא היתה כשירה מהבחינה הקוגניטיבית לא הייתה יכולה להיות קיימת השפעה בלתי-הוגנת כלפיה בשל אי-הבנתה. על המתנגד לקיום הצוואה הטוען להשפעה בלתי-הוגנת, מוטל הנטל להוכיח כי הצוואה אינה משקפת את רצונו האמיתי של המצווה ושהצוואה נעשתה מתוך אותה השפעה אסורה.....251

7. בטלות צוואה מחמת השפעה בלתי-הוגנת אינה דבר של מה בכך. על המבקש לפסול צוואה בעילה זו מוטל נטל כבד, שהרי אין המדובר בהשפעה סתם, כי אם בהשפעה בלתי-הוגנת, ועל-מנת להוכיחה נדרשת תשתית ראייתית מוצקה.....	251
8. הואיל וצוואתו האחרונה של המנוח נחזית על פניה כצוואה תקינה, הנטל בהליך מוטל על כתפי המתנגדת ועליה להוכיח עילות ההתנגדות.....	252
9. הפגמים, אשר המערערים טענו להם, בהתנגדותם לקיום הצוואה, היו בכך, שתאריך אימות הצוואה בידי הנוטריון (25.01.17) שונה מהתאריך הנקוב בה (24.01.17), כי מעמד עשיית הצוואה לא הוסרט, ושהתעודה הרפואית אודות המצווה לא הייתה עדכנית - טענות אלה נדחו, בפסק-הדין, ונקבע, כי אין מקום להיפוך נטלי ההוכחה. אומצה עדות הנוטריון, אשר הסביר את השוני בתאריכים בטעות גרידא, עת האישור הנוטריוני נעשה במשרדו בבוקר למחרת, אולם, הוא עמד על כך, שהצוואה הושמעה ונחתמה בפניו במועד הנקוב בה - 24.01.17.....	252
10. יש לאבחן בין נטל הבאת הראיות ונטל השכנוע להוכחת הצוואה. על הטוען לזיוף להוכיח את טענתו "מכוח הכלל המוציא מחברו עליו הראיה" בכמות ראיות ורף ראיות גבוה מהמקובל במשפט אזרחי שכן מדובר בטענת מרמה שהיא בעלת גוון פלילי. בית-המשפט נדרש מצידו לבחון את הראיות בזהירות ובקפדנות.....	252
11. משבמקרה דנן נקבע שהצוואה לא הובאה בפני העדים וקיים פגם באחד ממרכיבי היסוד בצוואה, לא ניתן היה לקיים את הצוואה ולו מסיבה זאת, כפי שקבע בצדק בית-משפט קמא. לאור קביעה זו, אין צורך לדון ביתר העילות לפסילת הצוואה.....	252
12. לא כל השפעה גורמת לביטול הצוואה וכי יש להוכיח שהשפעה הייתה "בלתי-הוגנת" תוך ניצול תלותו, חולשתו של המצווה עד כדי ביטול רצונו האמיתי של המצווה. בנסיבות תיק זה לא הוכח שהמנוחה הייתה מבודדת או מנותקת ונתונה כולה להשפעת התובעות. למרות הריב בין המתנגדות לתובעות, המתנגדות היו בקשר שוטף עם המנוחה וביקרו אותה.....	253
13. נטל ההוכחה לקיומה של השפעה בלתי-הוגנת, שהינו נטל בלתי-מבוטל, רובץ על כתפי הטוען לקיומה ועליו להוכיחה בראיות משמעותיות.....	253
14. על המתנגדות לעמוד בנטל השכנוע להוכחת טענותיהן, כלומר, נטל השכנוע להוכיח שהמנוח לא חתם על הצוואה ו/או שחתם עליה תחת השפעה בלתי-הוגנת ו/או שהמבקש היה מעורב בעשיית הצוואה באופן שיש במעורבות זו כדי להביא לביטול זכייתו על-פי סעיף 35 לחוק הירושה, מוטל במלואו על המתנגדות.....	253
15. על כתפי התובע בהליך זה הוטל להוכיח כי צוואת המנוחה לא נערכה מתוך קיומה של השפעה בלתי-הוגנת מצידו.....	253